

Muth Ágota Gizella

„Isten hallgatag gyermekei...”

A norvég írók könyvei különös, szinte misztikus élményt jelentenek a közép-európai olvasó számára. Roy Jacobsen *A láthatatlanok* című kötetét olvasva olyan jelzők jutottak eszembe, mint borzongatóan szép, félelmetes, egyszerű, tiszta, megható.

Az első kettő az északi tájra vonatkozik, Norvégia világtól elzárt, magányos szigeteire, a tenger szeszélyes és veszélyes hullámaira, az időjárás gyönyörű és néha kegyetlen változásaira. A további két jelző az egyszerű és tiszta lelkű emberekre jellemző, akik e szigetvilágban élnek, és napi küzdelmet folytatnak az elemekkel, a váratlanul rájuk törő, vad viharral, jégesővel és a néha szinte trópusi hőséggel. Megható pedig, ahogy mindez elénk tárul az író sallangmentes nyelvében, a fordító remek tolmácsolásában.

A cselekmény nem bonyolult: egy norvég család mindennapi élete a 20. század elején. Ami nem mindennapi, az a környezet, ahol élnek, ez kiemeli őket az átlagos családok sorából, és meghatározza sorsukat. A Barrøy család tagjait ismerhetjük meg közelebbről. Történetünk akkor indul, amikor Hans Barrøy halász és gazdálkodó feleségével, Mariával még fiatal. A férfi már átvette apjától az irányítást, és az öreggel, kislányukkal, a négyéves Ingriddel, valamint Hans értelmi fogyatékos, de nagy munkabírású húgával élnek a szigeten. Hans, ha kell, a saját kezével házat is épít. Okos, kitartó, szükszavú ember, nagy vágya, hogy hajókikötő mólót építsen a szigetén, amely összeköthetné őket a külvilággal. Felesége, Maria irányít a házon belül. Mindenkinek megvan a maga

teendője, még a kislány is hamar megtanulja a hal feldolgozását. Minden munkát két kezükkel végeznek. A tulajdonképpeni főszereplő Ingrid, az ő nővé érési folyamatát kísérhetjük végig, a mű ebből adódóan fejlődésregényként is olvasható. Ingriddel együtt azonban a sziget is változik, Hans keze nyomán egyre szebb és modernebb lesz, de az élet ugyanolyan nehéz marad. Az elbeszélte idő mintegy 10-12 évet fog át, s ezalatt a család nem várt új taggal bővül, és sajnos halálesetek is bekövetkeznek. Ingrid nagylány lesz, a szigeten megtanul minden női és férfimunkát, megtapasztalja az időjárás és a tenger szépségeit és szörnyűségeit. A konfirmálás után a faluba adják szolgálni egy ismerős gazdag családhoz. Náluk megismer egy másfajta, könnyebb életformát. A család széthullása után visszatér, mert *„egy szigetet nem lehet elhagyni”*. Volt gazdái két árván hagyott gyermekét is magával viszi, akiket sajátjaiként szeret és nevel. Ingrid még nem nagykorú, amikor lány létére neki kell átvennie a vezető szerepet a családban. A történet a napi munkával indul, és azzal is végződik, mintha csak bepillantottunk volna az életükbe, és az folyik tovább a szokásos mederben.

Az író egy ismeretlen, fenségesen szép, szinte bibliai tájra repít, melegszívű emberek közé, akik összeforrtak a természettel. Sok apró sziget Norvégiában, mindegyiken egy család lakik, és a családfő neve adja a sziget nevét is. A lelkész szavai – aki hajóval látogat Barrøyára a közeli faluból – összefoglalják a szigetek jellemzőit: *„...otthonról nézve a sziget nem más, csak egy fekete szikla a horizonton, most viszont kiderül, hogy csodásan zöldellő kert, Isten nevében, ezt el kell ismerni, mondja, bizonyára ugyanilyen a többi környékbéli sziget is, melyeken mindössze egy-két család él, Stangholmen, Sveinsøya, Lutvær, Skarven, Måsver és Havstein, ezeket a szigeteket mindössze maroknyi ember lakja, megművelik a vékony földréteget, a mély tengeren halásznak, és gyerekeket nemzenek, akik aztán felnőnek, és ugyanazt a földet művelik meg, ugyanabban a mély tengeren halásznak; a partvidék nem kietlen, terméketlen táj, sokkal inkább gyöngysor, valódi aranylánc...”*

A Barrøy család minden kis dombnak, szirtnek külön nevet ad, jellemzőik szerint: Rózsakert, Ragyás Kert, Édenkert, Koldus-

kert, Ökörszirt, Kecseszirt, Lószirt. Olyan különös nevű állatok is élnek a szigeten és a család háza körül, mint az ezüstsirály, az alka, a kormorán, a lumma vagy a hantmadár. A pehelyréce hasonállat, hófehér tollazata adja a dunnába és párnába való tollat, és ezzel a drága holmival kereskedni is lehet. Csak hajóval lehet közlekedni, egy családnak három-négy is van belőle, kisebb-nagyobb, evezős és vitorlás. Tengeri emberek lévén fő megélhetési forrásuk a halászat, de állatokat is tartanak, és növénytermesztéssel is próbálkoznak, ahol a talaj engedi. Élelmüket maguk termelik, halásszák, életük célja a létfenntartás, a természettel folytatott küzdelem. A vad és zord természethez edződtek: „*A felnőttek arcát mintha kőből vésték volna ki.*” Szórakozás nincs, csak fáradtságos munka. Mégsem mennek el, ez az otthonuk generációk óta.

A világ számára észrevétlenek, láthatatlanok ezek a szigetekeskék és lakóik, ők is csak egymással érintkeznek, és gyakran rokoni kapcsolatban állnak. A faluba ritkán mennek, de természetesen akkor is hajóval, ha néhány olyan dolgot kell vásárolni, ami nincs a szigetekeken: halászfelszerelést, ruhát, bútort, egyebet. A gyerekeket a falusi iskolába szintén hajóval hozzák-viszik. A férfiak itt mindenhez értenek, még házat is építenek a családjuknak, és csak a legnagyobb munkákra fogadnak idegen embereket. Ha a házfalat háromszor dönti le a vihar, negyedszer is felépítik. Szükszavúak, a legszükségesebb közlendőkre szorítkoznak, szinte olvasnak egymás gondolataiban. A női és férfimunka kettéválik, de ha fiú helyett lány születik, később neki kell átvennie apja szerepét. A félelmet nem ismerik: „*Egy szigetlakó sosem fél, aki fél, az nem lakhat itt... a félelem itt végzetes, egy szigetlakó mindig borúlátó, és nem a félelem, hanem a komolyság jellemzi.*”

A lineárisan csordogáló történetmesélés cseppet sem unalmas, sok apró napi esemény teszi változatossá, a karakterek a különböző élethelyzetekben mutatkoznak meg, de közös jellemzőik a befogadókészség, a vendégszeretet, a segítőkészség, hiszen egymásra vannak utalva. Itt hamar felnőnek a gyerekek, korán megismerik a munkát és a sziget veszélyeit. A jó szándékú idegent

szívesen fogadják, de a betolakodó, erőszakos, szökött fegyencet kiutasítják, és ez az epizód sokáig nyomot hagy emlékezetükben, mert úgy érzik, hogy ellopta a nyugalmaikat: „... *foltot hagyott az életükön, ez az érzés ott volt a szélben, a madarakban és a tengerben, a hóban, a konyhai csap vizében és a sasok röptében...*”

Az író néhány érdekes tradícióval is megismertet minket: a széknek például fontos szerepe van errefelé. A férfiak mindenkinek faragnak egy-egy széket, de a nők és a gyerekek nem ülhetnek le a férfiak jelenlétében az étkezések alkalmával. Ez a szokás még a 20. század elején is fennmaradt, később már lassan kiszorult. A másik különös hagyomány, hogy a nőknek van egy „kincses ládikójuk”, ebben persze nem kincseiket, csak apró személyes tárgyaikat, emlékeiket őrzik.

Hans családjának is megvannak a maga kialakult szokásai, ilyen a házon belüli költözködés, télen a déli szobába, nyáron az északiba. Nagy becsben tartják a kívülről hozzájuk került tárgyakat, például a szép régi távcsövet, amelyre véletlenül bukkannak rá a ház átrendezésekor. Egyszer jól megnézik, használják, aztán visszacsomagolják. Szinte babonás tisztelettel tekintenek a szomszédos szigeten, Karvikán álló romokra, melyek valaha bizonyára házak voltak, és valamilyen természeti katasztrófa döntötte őket romba, de erre még a legöregebbek sem emlékeznek. Azonban a köveket nem használják fel új ház építésére. Nem avatkoznak a szigeten élő állatok életébe akkor sem, ha zavarja őket a jelenlétük: „*A házat körülvevő legnagyobb vörösberkenye fákön jókora szarkafészkek vannak. A szigetlakók gyakran szidják a szarkákat, mert telepíszkítják a kertet és lopnak, és néha szóba kerül, hogy le kellene verni a fészkeket. De aztán nem lesz belőle semmi. S amikor a gallyakból készült hatalmas alkotmányok szembeszállnak egy-egy újabb vihar szélrohamával, és végül újra túlélik a megpróbáltatást, az emberek belenyugvó megkönnyebüléssel leszögezik, hogy most sem rongálódott meg semmi.*”

Roy Jacobsen modern realista. Tárgyilagosan és egyszerű, beszélt nyelven, lényegre törően ír. Éppen ebben a meghatóan puritán nyelvezetben rejlik a varázsa. Több helyi kifejezést használ,

s ezekkel bensőséges hangulatot teremt: például lefse (krumplis lepény), færing (vitorlás). Erőssége a vizualitás, a részletes és pontos miliő- és tájbrázolás, a filmszerűen lepergetett események. Magunk előtt látjuk a házat teljes berendezésével, és egy-egy vihar, hóvihar vagy veszélyes tengeri kaland leírásába szinte beleborzongunk: *„Egy ilyen vihar csapott le rájuk most is, már egy teljes napja töretlen dühvel tombol, a hópelyhek sárga gyapjúcsumókként örvénylenek a levegőben, a jeges eső záporozva ostromolja a földet, a szökőár nem akar elapadni... Ingrid gyűlöli ezeket a viharokat, a ház recseg-ropog, a kémény trombitálva süvít, az egész világegyetem örvénylik, és amikor kimegy az anyjával az istállóba, a szél kitepi tüdejéből a levegőt, könnyeket facsar a szeméből, odavágja őt a falakhoz és a kétrét görnyedő fákhöz, s az egész családot beszorítja a konyhába és a nappaliba.”*

A történet nyitott marad, hiszen az élet megy tovább, és újabb generációk követik egymást a szigeteken.

Az olvasónak az idegenszerűség és a messzeség varázsán túl a meleg emberi szeretet és a természet iránti tisztelet élményét is nyújtja ez a könyv. Jacobsen sorait míves és gördülékeny fordításban élvezhetjük. A fordítónak az egyszerű nyelv ellenére sem lehetett könnyű dolga, különösen a természeti jelenségek és a helyi sajátosságok magyar nyelvű tolmácsolásakor. A kötet borítója vonzza a tekintetet, és első látásra felkelti az érdeklődést: szőke, copfos kislány áll egy széken, és egy távoli, fekete földhalmot néz, egy szigetet a tengerben.